

ट्रम्प र विश्व अर्थतन्त्र

डा. डमरुबल्लभ पौडेल

विश्वमा पुनः राष्ट्रवादी विचारधाराको उदय हुन थालेको छ। यसै वर्ष युरोपियन युनियनबाट बेलायत बाहिरिने कि नबाहिरिने भन्ने निर्णय गर्न भएको जनमत संग्रह (ब्रेक्जिट) मा बाहिरिने पक्षको जित भयो र यसको असर अमेरिकी चुनावमा पनि देखियो। यही प्रवृत्ति कायम रहने हो भने राष्ट्रवादी धारले युरोपका अन्य मुलुकको चुनावमा पनि जित हासिल गर्ने र युरोपियन युनियनको भविष्य धरापमा पर्ने अनुमान गर्न थालिएको छ। दक्षिण एसिया र नेपालमा पनि यसका बाछिटा आई राष्ट्रवादी धार प्रबल हुनसक्ने सम्भावना देखिएको छ। यसै सन्दर्भमा डोनाल्ड ट्रम्पको उदय र उनका नीतिका कारण विश्वको सबैभन्दा ठूलो, खुला र उदारवादी अर्थतन्त्रमा अहिलेको धारभन्दा विपरीत दिशामा नीतिगत परिवर्तन हुँदा यसले विश्व अर्थतन्त्रमा कस्तो प्रभाव पार्छ भन्ने विषयमा विभिन्न अड्कलबाजी गरिएका छन्।

सन् २०१६ को नोभेम्बर ८ मा भएको अमेरिकी राष्ट्रपतिको निर्वाचनबाट डोनाल्ड ट्रम्प अमेरिकाको ४५ औं राष्ट्रपति बन्न सफल भएका छन्। विश्वका अधिकांश सञ्चारमाध्यमको अनुमानलाई गलत साबित गर्दै विजयी भएका ट्रम्पले ह्वाइट हाउसको बाटो तय गर्दा विश्वको राजनीति र अर्थतन्त्रको भावी दिशा कता जाने हो भनेर अन्योल सिर्जना भएको छ। उम्मेदवारीको चरणमा ट्रम्पले अधि सारेका एजेन्डाका कारण विश्वमा धेरै तरंग पैदा भएका छन्। उनका विचारहरू निकै राष्ट्रवादी जस्ता लाग्छन्। विश्वमा स्थापित भएको भूमण्डलीकरण तथा विश्वव्यापीकरणको वर्तमान अवस्थामा अमेरिकाजस्तो यसको केन्द्रमा रहेको मुलुक यसबाट पछाडि हट्ने संकेतहरू देखिन थालेका छन्।

चुनावी प्रक्रियाका दौरान ट्रम्पले आफ्ना मतदातासामु विभिन्न प्रतिबद्धता जनाएका थिए। उनले अमेरिका र मेक्सिकोको सीमामा पर्खाल लगाउने र यसको खर्च मेक्सिकोलाई तिराउने, अवैध तवरले बसेका आप्रवासीलाई देशनिकाला गर्ने, मुस्लिमलाई अमेरिका प्रवेश निषेध गर्ने, अमेरिकी विदेशमन्त्री हुँदा कार्यालयको कामको लागि सूचना आदानप्रदान गर्दा व्यक्तिगत सर्भर चलाएकोमा हिलारी क्लिन्टनलाई जेल हाल्ने, संयुक्त राष्ट्रसंघलाई वातावरणीय अनुकूलन कार्यक्रमका लागि अमेरिकाले दिँदै आएको अनुदान बन्द गर्ने, ट्रान्स प्यासिफिक पार्टनरसिप (टीपीपी) र नर्थ अमेरिकन फ्री ट्रेड एग्रीमेन्ट (नाफ्टा) बाट अमेरिका बाहिरिने, अमेरिकाले विकासशील राष्ट्रहरूलाई दिँदै आएको वैदेशिक सहायतामा कटौती गर्ने, चीनलाई मुद्रा हेरफेर गर्ने (करेन्सी मेनिपुलेटर) राष्ट्रको रूपमा घोषणा गर्ने, अमेरिकाको रोजगार बाहिरी मुलुकमा लैजाने अमेरिकी कम्पनीका उत्पादनलाई अमेरिकामा आयात गर्दा लाग्ने महसुलमा भारी मात्रामा वृद्धि गर्ने, अमेरिकामा जन्मनेबित्तिकै अमेरिकी नागरिक हुने (एन्कर बेबी) व्यवस्थालाई पुनरावलोकन गर्ने, ओबामाले ल्याएको स्वास्थ्य बिमा नीति (ओबामा केयर) उल्टाउने र अमेरिकालाई फेरि महान् बनाउने (मेक अमेरिका ग्रेट एगेन) वाचा गरेका थिए।

यी यस्ता वाचाहरू हुन्, जुन वर्तमान

अमेरिकी संस्थापनले लिएका नीतिसँग मेल नखाने मात्र होइन उल्टो दिशातर्फ जान्छन्। यिनै विवादास्पद एजेन्डा उठाएका कारण अमेरिकी मिडिया र बौद्धिक वर्गहरूले ट्रम्पको जमेर आलोचना गरेका थिए र ट्रम्प कुनै हालतमा पनि विजयी हुन नसक्ने भविष्यवाणी गरेका थिए। तर लोकप्रिय मत हिलारीको बढी आए पनि इलेक्टोरल मतका आधारमा विजयी हुने प्रणाली अवलम्बन गरेको अमेरिकामा विश्वका राजनीतिक पण्डितहरूको अनुमानविपरीत सबैलाई आश्चर्यचकित बनाउँदै ट्रम्प सजिलै विजयी भए।

तल्लो तप्काका, ग्रामीण, कम शिक्षित र तटस्थ अमेरिकी नागरिकमात्र आप्रवासीका कारण अमेरिकी मूलका वासिन्दाको रोजगार खोसिएको तथा अमेरिकालाई पुनः महान् बनाउने जस्ता नयाँ खाले नारा लोकप्रिय भएको ठानिएको छ। अभिजात्य नश्लवादी गोरारूले त स्वाभाविक रूपमा उनका एजेन्डालाई समर्थन गर्ने नै भए। यसका अलावा हिलारी क्लिन्टनको इमेल काण्ड चुनावको मुखमा उठाइनु र ढिलो गरी सफाई दिइनु तथा बर्नी स्यान्डर्सका समर्थकहरूले समेत खुलेर हिलारीको पक्षमा भोट नमाग्नु जस्ता कारणले हिलारीलाई आप्रवासी

ट्रम्पले राष्ट्रपतिको कार्यभार सम्हालेपछि के आफ्ना वाचाहरू साँच्चिकै पूरा गर्लान् त भन्ने विश्वकै मुख्य चासो विषय बनेको छ।

र काला जातिहरूको खस्ने भनी अनुमान गरिएअनुरूपको मत नखसेका कारण ट्रम्पलाई विजयी बन्न मद्दत गरेको विश्लेषण विद्वान्ले गरेका छन्।

ट्रम्प राष्ट्रपतिमा विजयी भएपछि अमेरिकाको भविष्यको चिन्ता गर्दै हरसम्भव तरिकाले उनलाई राष्ट्रपतिको शपथ खान नदिने प्रयास पनि जारी छन्। पेन्सिलभानिया, विन्कन्सिन र मिसिसिपिमा पुनः मतगणनाको लागि प्रयास गरिएको छ। विन्सकन्सिनको लागि निवेदन नै परिसकेको छ तर निर्वाचन आयोगले कुनै निर्णय लिइसकेको छैन। जे भए पनि चुनावी परिणाममा परिवर्तन नै हुने खालका संकेत भने देखिएको छैन। यस अर्थमा अब ट्रम्पलाई ह्वाइट हाउस जानबाट रोक्ने सम्भावना न्यून छ।

ट्रम्पले राष्ट्रपतिको कार्यभार सम्हालेपछि के आफ्ना वाचाहरू साँच्चिकै पूरा गर्लान् त भन्ने विश्वकै मुख्य चासो विषय बनेको छ। प्रजातान्त्रिक प्रणालीमा भोटको ठूलो महत्त्व हुन्छ। राजनीतिज्ञहरूले भोट बैंकलाई हेरेर रणनीति तयार गर्छन् र कसरी लोकप्रिय हुने भन्ने एजेन्डा तय गर्छन्। ट्रम्पले चुनावताका उठाएका कतिपय विषय लोकप्रिय भई चुनाव जित्नको लागि नै ल्याइएका हुन् भन्नेमा शंका छैन र चुनावपछिका उनका क्रियाकलापले पनि यसलाई साबित गर्न थालेका छन्। तर अझै केही महत्त्वपूर्ण र विश्वलाई नै प्रभाव पार्ने नीतिमा उनी अडिग रहेको देखिएको छ।

परम्परागत अमेरिकी नीतिविपरीत जाने कुराको पुष्ट्याईस्वरूप ताइवानका राष्ट्रपतिलाई फोन गरी एक चीन नीति नमान्ने संकेतका रूपमा चीनलाई चिह्याउने काम ट्रम्पले सुरु गरिसकेका

छन्। शपथ ग्रहण गरेकै दिन टीटीपीबाट अमेरिका बाहिरिने घोषणा गर्ने तथा अमेरिकी नागरिकहरूको रोजगार खोसेर अमेरिका बाहिर कारखाना लगाई उत्पादन गर्ने अमेरिकी कम्पनीहरूले आयात गर्ने उत्पादनहरूमा ठूलो मात्रामा कर लगाउने कुरा पनि उनले गरिसकेका छन्। यसैगरी ओबामासँग ह्वाइट हाउसमा भेट गरेपछि ओबामा केयरमा केही सकारात्मक देखिए पनि पूरै रिपब्लिकन पार्टी ओबामा केयरको विरुद्धमा भएकोले यसलाई पनि हटाउने सम्भावना छँदैछ।

सन् २०१६ फेब्रुअरी ४ मा प्यासिफिक रिम क्षेत्रका १२ वटा देशहरू (अमेरिका, क्यानडा, जापान, मलेसिया, भियतनाम, ब्रुनाई, सिंगापुर, न्युजिल्यान्ड, चिले, अस्ट्रेलिया, पेरु र मेक्सिको) ले न्युजिल्यान्डको अकल्यान्डमा हस्ताक्षर गरेको टीटीपी सम्झौताले खुला व्यापार र आर्थिक उदारीकरणलाई अभि बढावा दिने उद्देश्य राखेको छ। अमेरिका यसबाट बाहिरिँदा यो उद्देश्य पूरा हुन नसक्ने देखिन्छ। जापानी प्रधानमन्त्री सिन्जो आबेले अमेरिकाविनाको टीटीपीले धेरै अर्थ नराख्ने अभिव्यक्ति दिनुले पनि यसको संकेत गरेको छ।

ट्रम्पका नीतिले आर्थिक राष्ट्रवादको वकालत गर्दै व्यापारमा संरक्षणवादको पक्षपोषण गरेका छन्। विश्व व्यापार संगठनका स्थापित मान्यतालाई चुनौती दिएका छन् र अमेरिका पूर्ण खुला अर्थतन्त्रबाट केही हदसम्म बन्द हुनसक्ने लक्षण देखा परेका छन्। यसैगरी संरक्षणवाद तथा आर्थिक राष्ट्रवादका नाममा महसुल वा गैरमहसुलका माध्यमबाट एकपक्षीय रूपमा व्यापार अवरोध गरिए अन्य राष्ट्रहरूले पनि प्रतिक्रियास्वरूप अमेरिकी उत्पादनलाई जस्तालाई तस्तैको नीति लिई वा अभि दण्डात्मक नीति लिई व्यापारमा अवरोध गर्ने पक्का छ।

यसबाट हाल विश्वमा चलिरहेको विश्वव्यापीकरण र आर्थिक उदारीकरणको गति रोकिनेछ। बनिस्केको आर्थिक प्रणाली र संरचना भत्किने सम्भावना छ र विश्व अर्थतन्त्र कतातिर जान्छ भनी अनुमान गर्न कठिन हुने देखिएको छ। यसबाट विश्वका बहुपक्षीय तथा क्षेत्रीय संगठनहरूको भविष्यमा पनि प्रश्नचिह्न खडा भएको छ। भविष्यमा गरिने व्यापारिक तथा वातावरण संरक्षणसम्बन्धी वार्ता र सम्झौताहरूका सन्दर्भमा पनि अन्योल देखिन पुगेको छ।

संरक्षणवादी नीतिका कारण अन्तर्निर्भरतामा आधारित विश्व आर्थिक प्रणाली भत्किने र पुनः विश्वका राष्ट्रहरूबीच एकले जित्ने र अर्कोले हार्ने खेल (जिरो सम गेम) सुरु हुने सम्भावना पनि देखिएको छ, जसबाट कसैलाई फाइदा नहुने मात्र होइन, द्वन्द्व बढेर जाने र विश्वमा आर्थिक अस्थिरता पैदा भई आर्थिक संकटको अवस्था आउन सक्ने देखिन्छ। आफू पूर्ण प्रतिस्पर्धी हुन नसकेका विकासशील मुलुकलाई यसबाट नकारात्मक असर पर्न जान्छ र यसले विश्वको समग्र अर्थतन्त्रमा ठूलो प्रभाव पर्ने देखिन्छ।

फलस्वरूप अल्पकालमा ठूला परिवर्तन नदेखिए पनि दीर्घकालमा आर्थिक मन्दीको अवस्था देखा पर्न सक्ने अनुमान विभिन्न अर्थशास्त्रीहरूले गर्न थालेका छन्। सन् २००८ को अर्थशास्त्रतर्फको नोबल पुरस्कार विजेता तथा न्युयोर्क टाइम्सका नियमित स्तम्भकार पर्ल रोविन क्रुगम्यान लेख्छन्- ट्रम्पको नीतिले वित्तीय सुधारका कार्यक्रममा अवरोध ल्याई अमेरिकी श्रमिक वर्गलाई सहयोग गर्नुको सट्टा चोट पुऱ्याउँछन् र सुनौला दिनहरू फर्काएर अमेरिकालाई पुनः महान् बनाउने सपना मजाककै रूपमा रहन्छ।